

## Toiseuden tunnustaminen: Diakoniatyöntekijät muutosagentteina

**Michèle Lamont**

Seeing Others: How Recognition Works: And How It Can Heal a Divided World. New York, NY: One Single Publishers/Atria. 2023. 243 sivua.

Länsimaissa polarisaatio ja eriarvoisuus ovat kiihtyneet kuluneina vuosikymmeninä. Erilaiset ryhmät kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, maahanmuuttajat ja pienituloiset ovat yhä ahtaammalla. Näin on erityisesti Yhdysvalloissa, jossa kristillinen (ääri-)oikeisto on Donald Trumpin myötä tullut yhä näkyvämmäksi ja vaikutusvaltaisemmaksi. Michèle Lamontin viime vuonna ilmestynyt kirja, vapaasti suomennettuna ”Toiseuden näkeminen: Kuinka tunnustaminen toimii ja kuinka se voi parantaa jakautuneen maailman” pureutuu polarisaation kasvuun ja tarjoilee avaimia sen hillitsemiseksi.

Kuulin lokakuussa 2024 Lamontin esitelmän uutuuskirjansa pohjalta Helsingin yliopistolla. Lamont toimii sosiologian ja afroamerikkalaisen tutkimuksen professorina Harvardin yliopistossa Yhdysvalloissa. Ennen luentoa minua jännitti, ymmärrätköhän esitelmästä mitään, onkohan sisältö liian korkealentoista ja akateemisesti valveutunutta tällaiselle tutkijanuransa alkupuolella haparoivalle suomalaiselle. Yllätyin positiivisesti. Lamont aloitti esitelmänsä toteamalla, että kanadalaissyntyisenä hän kokee suurta sisaruutta Suomeen ja suomalaisiin, sillä Kanadassa ilmasto ja ympäristö, osin kulttuurikin, vastaavat monin tavoin Suomea. ”Me emme vain ui yhtä innokkaasti jäisissä avannoissa”, Lamont hörähti.

Tämä alkusysäys esitelmälle ja kaikki mitä sen jälkeen seurasi, vahvistivat minulle, että Lamont on tutkija, jolla on kykyä nähdä lähelle. Kuten hänen kirjansa otsikko kiteyttää, ”toiseuden näkeminen” on olennaista sosiologisesa, toivon kurkottavassa tutkimuksessa polarisoituneessa maailmassa. Vaikka Lamont tiedostaa – ja myös kirjassaan reflektoi – olevansa uskomattoman etuoikeutettu ja jopa yläluokkainen työskennellessään hyvällä palkalla huip-

puyliopistossa, pyrkii hän laskeutumaan alas ”norsunluotornistaan” ja antamaan kirjassaan äänen tavallisille ihmisille ja ”muutosagentteille” (engl. *change agents*) kuten hän heitä kutsuu. Kirja perustuu amerikkalaisen ja laajemmin länsimaisen kulttuuri-ilmaston analyttisen kuvauksen ohella empiiriseen aineistoon, jonka puitteissa on haastateltu satoja erilaisista taustoista tulleita ja eri ikäisiä ihmisiä Yhdysvalloissa ja Ranskassa. Näiden haastattelujen tavoitteena on ollut selvittää, mitä niin nuoret aikuiset, eli niin kutsuttu Z-sukupolvi, kuin Lamontin tituleeraamat muutosagentit ajattelevat polarisaation kasvusta ja mistä he löytävät toivon.

Kirjan tulokset ja ydinviesti kietoutuvat tunnustamisen (engl. *recognition*) käsitteen ympärille. Niin nuoret aikuiset kuin vähemmistöjä edustavat muutosagentit, joiden joukossa on muun muassa nimekkäitä taiteilijoita, kansalaisaktivisteja ja uskonnollisia johtajia, tuovat esiin, että ilman erilaisuuden tunnustamista me emme pääse eroon eriarvoisuudesta. Tunnustaminen on siten pohjimmiltaan sosiaalinen teko, jossa erilaisten ihmisten ja ryhmien arvo (engl. *worth*) tunnustetaan ja aktiivisesti tunnustetaan. Lamont tuo kirjassaan ansiokkaasti esiin narratiivien merkityksen tunnustamisen sekä sen vastakohtana – stigmatisaation – takana. Narratiivit ovat ihmisryhmien ja yhteisöjen jaettuja kertomuksia ja uskomuksia siitä mikä on arvokasta, hyvää ja tavoiteltavaa. Suurina kertomuksina ne ohjaavat myös sitä, kenet otamme mukaan ja kenet jätämme ulkopuolelle. Esimerkiksi erityisesti länsimaissa vallalla oleva uusliberalistinen narratiivi arvottaa ihmisiä sen perusteella, miten paljon he pystyvät kerryttämään itselleen omaisuutta. Samalla narratiivi eriarvoistaa heidät, jotka syystä tai toisesta eivät pysty menestymään kapitalistisessa järjestelmässä.

Yksi Lamontin keskeisimmistä kiinnostuksenkohteista on erityisesti Yhdysvalloissa vallalla oleva, Donald Trumpiin kytkeytyvä ja konservatiivisia kristittyjä puhutteleva oikeistolainen narratiivi. Tämä kansallismielinen narratiivi käyttää polttoaineenaan oman sisäryhmänsä eli enimmäkseen valkoisten, työväenluokkaisten ja kristittyjen ihmisten kokemusta heihin kohdistuvasta epäoikeudenmukaisuudesta muuttuvassa yhteiskunnassa. On totta, että siinä missä Yhdysvaltain ylempi keskiluokka on viime vuosikymmenten aikana rikastunut entisestään, on niin sanotun työväenluokan elintaso suhteessa laskenut (Lamont, 2023, 13–14). Työväenluokkaa puhuttelevan oikeistolaisen narratiiviin mukaan vallalla oleva kurjuus johtuu osaltaan maahanmuutosta (tai maahanmuuttajista) sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen (tai nii-

hin kuuluvien ihmisten) aktiivisesta suvaitsemisesta eli niin sanotuista liberaaleista arvoista.

Lamont argumentoi kirjassaan, että hänen haastattelemansa nuoret aikuiset ja muutosagentit ovat keskeisessä asemassa siinä, millaisia narratiiveja omaksumme ja millaiseksi narratiivit kussakin ajassa muotoutuvat. Esimerkiksi amerikkalaiset komediasarjat voivat toimia ”Troijan hevosina” mitä tulee edellä mainittujen maahanmuuttajien tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaan ja arvottamiseen yhteiskunnassa. Tv-sarjojen katsojat koukuttuvat ohjelmiin niiden huumorin ja draaman ansiosta, mutta tulevat siinä samalla altistuneiksi erilaisille ja monipuolisemmille narratiiveille siitä, millaisia ovat esimerkiksi seksuaalivähemmistöt (esim. *Moderni perhe*) tai transukupuoliset (esim. *Transparent*). Näin tv-sarjat voivat vähentää stigmatisaatiota, purkaa stereotyyppisiä käsityksiä ja luoda yhteiskuntaa, jossa vastakkainasettelun sijaan on tilaa erilaisuudelle ja sen tunnustamiselle.

Mitä annettavaa Lamontin kirjalla sitten on diakoniasta kiinnostuneille tai sen parissa työskenteleville? Paljonkin. Myös Suomessa polarisaatio on kasvussa ja vähemmistöihin kohdistuu yhteiskunnan eri osa-alueilla vihapuhetta ja rasismia. Esimerkiksi lokakuussa 2024 Yle uutisoi, että espoolainen teatteriesitys jouduttiin keskeyttämään nuorten ”homofobisen huutelun” takia kohtauksessa, jossa kaksi miestä suuteli toisiaan (Yle 2024). Näyttelijä Miiko Toiviainen puuttui tällöin itse peliin ja ojensi nuoria käyttäytymään teatterissa asiaankuuluvasti. Vastaavat tapaukset ja niiden takana vallitsevat kulttuuriset narratiivit koskettavat meitä kaikkia, eritoten heitä jotka työskentelevät erilaisten vähemmistöjen kanssa. Diakoniatyössä marginaaliin ajautuneiden ihmisten kohtaaminen on päivittäistä. Myös köyhyydestä ja huono-osaisuudesta kärsivät kokevat stigmaa ja elävät monella tavalla eriarvoisessa asemassa suhteessa valtaväestöön. Diakonityöntekijät ovatkin tärkeitä *muutosagentteja* omassa työssään, yhteisössään ja elinympäristössään. Millaista narratiivia toiseudesta, kuulumisesta ja ihmisarvosta diakonian kautta voidaan välittää? Mikä onkaan – tai voisi olla – laajemmin kirkon, uskonnollisten yhteisöjen ja ihan jokaisen kristityn rooli ja asema narratiivien luomisessa sekä toisaalta niiden haastamisessa?

Lamont päätti luentonsa puhumalla toivosta. Ilman toivoa paremmasta maailmasta tunnustamisella ei ole merkitystä. Kirjassaan Lamont nostaa esiin Cornel Westin, amerikkalaisen teologin ja hip hop -muusikon, jonka mukaan ”toivo on välttämätöntä toiminnalle”. Se on ”...mielikuvituksen ja moraalisen

rohkeuden teko, jota tarvitaan siihen, että voimme taistella vastaan” (Lamont, 2023, 49). Tämä on mielestäni myös oiva huoneentaulu diakoniatyöntekijöille ja laajemminkin; meistä jokaiselle.

## Lähteet

Yle (2024). ”Ei voi olla, että teatteritilaa hallitsevat muut kuin esiintyjät” – Espoossa esitys keskeytettiin, kun koululaiset häiriköivät. <https://yle.fi/a/74-20117843> – Viitattu 18.10.2024

Rosa Huotari